

СТАНОВИЩЕ

от Валентин Любенов Георгиев, доцент, д-р по право

1. Данни за конкурса: Академичният съвет на СУ „Св. Климент Охридски“ е обявил конкурс за академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.6., право – обща теория на държавата и правото, обнародван в ДВ, бр. 35 от 24.04.2018 г. Със заповед на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-336 от 22.05.2018 г. е определен съставът на научното жури. Спазени се процедурните изисквания на действащата редакция на чл. 15, чл. 29, ал. 4 и чл. 29а от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). За участие в конкурса документи е подал един кандидат - доцент, доктор по право, Янаки Боянов Стоилов.

2. Данни за кандидата.

Янаки Б. Стоилов е роден на 08.09.1958 г. в гр. В.Търново, където завършва гимназия с отличен успех. След отбиването на военната служба от 1978 г. до 1983 г. е студент в СУ, ЮФ. През 1983 г. – 1984 г. е стажант-съдия в СГС; от 1984 г. до 1990 г. е асистент, ст. асистент и гл. асистент в ЮФ на СУ.

През 1989 г. успешно защитава докторска дисертация с тема на дисертационния труд „Субективното право (същност, действие, видове)” и от 1990 г. е доктор по право. През 2002 г. е избран за доцент с тема на хабилитационния труд „Държавната власт: правно-политически разграничения и съотношения”.

През изминалите години е водил лекционни курсове по: Обща теория на държавата, Политология и Обща теория на правото пред студенти от специалностите „Право” и „Международни отношения” на

ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски”. Водил е също лекции по Обща теория на правото и Обща теория на държавата в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”.

Автор е на множество статии в български и други издания в областта на правната теория, теорията на държавата и политическата теория. Член е на Българската асоциация по философия на правото и социална философия. Членува също в сдружението „Конституционализъм и демокрация”.

От 2016 г. е почетен професор на Университета Джао Тонг-Шанхай – един от най-големите, най-старите и най-реномирани университети в Китай.

Бил е народен представител в VII-то Велико народно събрание (1990-1991г.), в което е Секретар на Комисията за изработване на проект за нова конституция. Бил е народен представител в 36, 38, 39, 40, 41, 42 и 43 Народно събрание. В 40-то НС е бил Председател на Комисията по правни въпроси, в 42-то – Председател на Комисията по външна политика, а в 43-то (2014-2017) – Зам.-председател на Народното събрание. Последователно е бил Зам.-председател и Председател на българската делегация в Интер-парламентарния съюз – 1997-2009г. Бил е член на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа – 2009-2017 г., като в част от тези години – Председател и Зам.-председател на българската делегация. Като представител в ПАСЕ е бил член на Комисията по правни въпроси и човешки права и на Комисията по мониторинг.

Преминал е множество обучения и специализации по определени проблеми в областта на правото и политиката в САЩ, Русия, Швейцария, Канада, Ирландия и др. държави. Има участия в международни конгреси и конференции – в Италия, Белгия, САЩ, Китай, Румъния и други държави.

Ползва английски и руски език.

3. Описание на научните трудове.

Янаки Стоилов участва в конкурса със следните трудове:

Монография:

Правните принципи: теория и приложение. С.: Сиби, 2018 – **основен хабилитационен труд.**

Статии (в хронологичен ред):

Конституционализъм и конституционна промяна. – *Понеделник*, **2003**, № 1-2, 45-64.

Конституционната демокрация и кризата на националната държава. – *Ново време*, **2003**, № 10, 27-33.

Също и в: *Конституцията и държавността*. С., **2004**, 20-26.

Къде е границата между правото и политиката. – *Юридически свят*, **2004**, № 1, 32-41.

Референдумът срещу недостига на легитимна власт. – *Общество и право*, **2007**, № 5, 3-12.

Еволюция на конституционните принципи. (От Търновската конституция до Конституцията на Република България). – В: *Учредителното събрание и българските конституции*. (130 години Учредително Народно събрание и Търновска конституция) С.: НС, **2009**, 111-120.

Паралели между Търновската конституция и съвременната конституционна действителност. – В: *135 години от приемането на Търновската конституция*. [Сборник доклади от научна конференция, посветена на 135-ата годишнина от приемането на Търновската конституция]. С.: Сиби, **2014**, 220-223. (Състав., научна ред. и предг.: В. Мръчков).

Основните права като принципи на правото. – В: *Право и права*. [Сборник в памет на проф. д-р Росен Ташев]. Съставител: С. Гройсман. С.: УИ „Св. Кл. Охридски”, **2016**, 40-54.

Нормативни функции на правните принципи. – В: *Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев*. [Сборник доклади]. (Съставители: Д. Вълчев, Пл. Панайотов, С. Гройсман, Кр. Манов). С.: УИ „Св. Кл. Охридски”, **2017**, 218-229.

Разграничение между правни принципи и правила. – В: *Научни четения на тема „Правни норми и правни принципи”* [Сборник доклади]. (Съставители: Д. Вълчев, Пл. Панайотов, С. Гройсман, Кр. Манов). С.: УИ „Св. Кл. Охридски”, **2017**, 46-65.

Форми на правните принципи. – *Съвременно право*, **2017**, № 2, 7-21.

Категорията „общи принципи” – на и в международното право. – В: Сборник от Международна научна конференция „Роля и значение на международното и наднационалното право в съвременния свят”, организирана по повод 90-годишнината на проф. д-р Иван Владимиров, 27 октомври 2017 г. (приета за печат).

Революция и конституция – влияние и зависимост. – В: Сборник от научна конференция „Конституция и държавност”, организирана от ИФ на ВГУ „Св. Св. Кирил и Методий” по повод 70-годишнината от приемането на Втората българска конституция, 1 декември 2017 г. (приета за печат).

The Rule of Law Principle as a Criterion for Validity of Legal Acts. – In: *Rule of Law in the Beginning of the 21st Century*, Ed.: M. Belov, Hague: Eleven, **2018** (приета за печат).

Проверките на Инспектората към ВСС и независимостта на съдебната власт: между формализма и същината. – В: *10 години Инспекторат към ВСС(2008-2018)*. С.: Инспекторат към ВСС, **2018**, 27-35.

Правните принципи като критерии за валидност в правото. – *Юридически свят*, **2018**, № 1, 11-33.

Принципи на частното и на публичното право. – В: Сборник със статии от юбилейна научна конференция „*Правото – традиции и перспективи*”, по повод 25 години от създаването на ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”. С.: Сиела, **2018**, 698-708.

Карл Маркс за правото и за правата. – *Понеделник*, **2018**, № 5/6 (приета за печат).

Класически и нови концептуални граници в съвременната теория на правото. – В: *Право и права* [Сборник доклади от конференция]. С.: УИ „Св. Кл. Охридски”, **2018** (приета за печат).

Публикации в областта на политическата теория:

„Пътят на китайските реформи. – В: *Китайският социализъм*. С.: ЦСИ, ИК „Хр. Ботев”, **2002**, 215-229.

Конституционният модел и функционирането на политическата система в България. – *Ново време*, **2003**, № 3, 12-30.

Дебатът за и против Велико Народно събрание – опит за подмяна на основните задачи на българската държава. – В: *Българската конституция и Европейският съюз*. С.: НС, **2005**, 34-38.

Предизвикателствата на конституционния процес в Европейския съюз. – В: *Българската конституция и Европейският съюз*. С.: НС, **2005**, 140-145.

Лявото и дясното в процеса на глобален и национален преход. – В: *Политическата мисъл на ХХ век – поуки за България*. (Материали от научна конференция, С. 27-28 октомври 2006, УНСС). С.: Авангард Прима), **2006**, 74-80.

Конституционният политически модел – принципи и предизвикателства. *Парламентарна конференция*. С.: НС, **2008**, 11-23.

За науката и политиката.(Александър Лилов – ученият политик). – В: *Стратегът на промяната*. [По случай 75-годишния юбилей на Ал.Лилов]. С.: Фондация Арете-Фол, УИ Св. Кл. Охридски, **2008**, 9-17.(Съставители: П. Писарев, Я. Стоилов, Д. Генчев, А. Смочевски, Н. Петев).

Равносметката на българския преход. – *Понеделник*, **2008**, № 7/8, 10-20.

Ролята на Китай в съвременния свят. – *Понеделник*, **2010**, № 1/2, 95-100.

Реабилитация на политиката – възможна ли е и как? – В: *Политическите науки в УНСС – с лице към бизнеса*. (Материали от научна конференция на 22 октомври 2011). Съставител Ив. Цакова. С.: Сиела, **2011**, 121-128.

Роза Люксембург и левият реформизъм на ХХI век. – *Понеделник*, **2011**, № 11/12, 39-44.

Европа и кризата като възможност за промяна. – *Понеделник*, **2014**, № 3/4, 39-41 на бълг. и 42-44 на англ.

Българският преход в спиралата на историческия процес (Анализ на ЦСИ „Ал. Лилов”). – *Понеделник*, **2014**, № 7/8, 42-64. (Съавтори В. Трифонов, Д. Генчев, И. Динков-младши).

Образованието като ценност и основно право за всеки. – *Понеделник*, **2014**, № 9/10, 53-55 на

бълг. и 56-57 на англ.

България – западни съюзи, партньорство на Изток. – *Понеделник*, 2016, № 9/10, 86-92 на бълг. и 93-98 на англмонографията

Представените научни трудове отговорят на изискванията на чл. 29, ал. 1, т. 3 от ЗРАСРБ. Научните трудове разглеждат въпроси на съвременната правна теория, които са фундаментални. Монографичният труд съдържа съществени и многобройни и съществени приноси в областта на общата теория на правото. Правните явления са изследвани задълбочено и са направени обосновани и оригинални изводи. Научната продукция на кандидата способства за решаване на проблеми в практиката. Научната дейност на кандидата като цяло се характеризира с обхващане на базисни държавни, правни и политологически проблеми.

4. Научни приноси.

Авторът има съществени научни приноси не само в Общата теория на държавата и правото, но и в Конституционното право, и в областта на политологията. Доколкото настоящият конкурс е в областта на Общата теория на държавата и правото и предвид обстоятелството, че представените публикации са необичайно много, ще се спира само на приносните моменти в областта на правната теория и на Учението за държавата .

4.1. Предложени и анализирани са критерии за разграничаване на правните принципи и правила; на тази основа са дадени оригинални определения за правен принцип и правно правило (в монографията, а също в статията „Разграничение между правни принципи и правила”).

4.2. Посочено е в какво се състои разликата между правни принципи, правни политики и правни постулати.

4.3. Представена е цялостна систематизация на функциите на правните принципи, които са разделени в две групи – социални и юридически. За

първи път обстойно е анализиран комплексът от нормативни функции на правните принципи, които насочват и рамкират правното регулиране, решават конкуренцията между различни ценности и права, установяват подлежащите на прилагане правила, обосновават прилагането на правото, определят границите на дискреция в правото. Този анализ освен теоретично има и приложно значение (със същия проблем се занимава и статията „Нормативни функции на правните принципи”).

4.4. За първи път е въведена категорията **форма на правните принципи**. Тя обхваща познатите вече форми на установяване на правните принципи (законови, юрисдикционни и юриспруденциални), изследваните начини на изразяване и логическа структура на принципите, но и формите на съществуване на правните принципи – принципи-декларации, принципи-максими (сентенции) и принципи-права (в този аспект е статията „Форми на правните принципи”).

4.5. Между правните принципи и основните права/задължения има застъпване; не тъждество, а припокриване. Дори когато дадени права се възприема и като принципи, те изпълняват различна роля в правното регулиране и действат по различен начин. Посочени са общите черти и различията между основните права и правните принципи. Някои от основните права (част от социално-икономическите) поради своята недостатъчна осигуреност действат по-скоро като принципи, отколкото като същински субективни права (също в статията „Основните права като принципи на правото”).

4.6. Обогатен е анализът на видовете правни принципи при разглеждане на двойките принципи: обществено-политически и присъщи на правото принципи; общи и специални; принципи на частното и на публичното право (също в статията „Принципи на частното и на публичното право”); принципи на националното и на международното право, като е направено разграничаване между принципите на международното право

и принципи в международното право (общите принципи в международното право), принципите на правото на ЕС според тяхното предназначение и произход са обособени в четири групи (също в статията „Категорията „обща принципи“ на и в международното право“). Предложено е още едно съвременно обособяване на видовете принципи на Hard Law и Soft Law принципи.

4.7. Нови елементи се съдържат в разглеждането на правните принципи във връзка с проблема за валидността в правото. Правото се легитимира политически чрез ценности, а юридически чрез принципи. Може да се приеме предположението за легитимност на правото, докато то не бъде отхвърлено по силата на нов социален и правен ред. Терминът легитимност има юридическо значение само по отношение на правния ред. Принципите са пределната степен на правна валидност. Те също така са измежду критериите за валидност на правните правила (също в студията „Правните принципи като критерии за валидност в правото“). Принципът на правовата държава е разгледан в качеството на критерий за валидност на правни актове (също в „The Rule of Law Principle as Criterion for Validity of Legal Acts“).

4.8. Приноси се съдържат в изследването на равенството като определящо правото основание: в обособяването на предметната и субектната страна на правното равенство; в паралела между пропорционално и прогресивно равенство от гледна точка на правото; в анализа на равенството на мярката и неравенството на резултата; в развитие на идеите за преход от либерално към социално равенство и от формално равенство към равенство на условията. Принципът на равенството е едновременно проверка и изпитание за демокрацията.

5.Осочено важни теоретични постановки, които представляват съществен принос в развитието на Общата теория на правото.

5.1. Авторът застъпва т. нар. „силно разграничение“ между правни принципи и правила. Приема, че нормативността е общото, обединяващото качествено за едните и другите, но от това не следва, че между тях няма съществена отлика – главно в ролята, която изпълняват в правното регулиране и в структурирането на самото право. Посочва чертите, които характеризират правните принципи и по които те се различават от правните правила.

5.2. Проблемът за функциите на правните принципи е доразвит в две направления. Веднъж са обособени принципите, които вписват правото в социалната среда, които съдействат за неговото възприемане от адресатите и за специализираното му тълкуване от съответните органи. Втори път са допълнени и доразвити юридическите функции на правните принципи, които изпълняват нормативна роля. Затова и са наречени нормативни. Подробното проучване на вторите, съпроводено с редица примери от законодателството и юридическата практика, позволява високото теоретично ниво на изследването да се използва за осмисляне на юридическата практика и за критичната ѝ преценка.

5.3. Категорията „форма“, както и формалната страна на правните явления е разпространена в изследването както на правото, така и на държавата. Авторът разширява полето на нейното приложение и по отношение на правните принципи. Така се достига до пределно теоретично обобщение, а разнообразието от начини на установяване и съществуване на правните принципи е сведено до краен брой форми. В следствие на това видовете принципи са представени като следващото ниво на тяхното проявление, което дава възможност те

да се групират по двойки и анализът им да се задълбочи според избраните критерии.

5.4. Сред разглежданите видове принципи заслужават отбелязване специфичните за правото принципи, особеностите на принципите на частното и на публичното право; на принципите на и в международното право, на правото на ЕС, въведеното разграничение между *hard and soft law principles* и др.

5.5. Авторът си е поставил амбициозната задача да измине пътя (в рамките на обсъждания проблем) между Общата теория на правото и отрасловите правни науки, от една страна, и от правната теория към близки области на познанието като социология и политическа теория, политическа икономия, от друга. Структурата на книгата, образно казано е като на многофункционална сграда, която съчетава различни измерения и отговаря на няколко предназначения. Монографията предлага пътуване, което започва с класическите за общата теория на правото въпроси, представя възгледите на автора по тях, преминава през проблеми, които имат значение за юридическата практика, достига до значението на принципите в проблематиката за валидността в правото и завършва с философския проблем за равенството като определящо правото основание.

5.6. Опитът да се предложи цялостна теорията на принципите предполага да се отговори на определени методологически въпроси. Затова авторът разглежда правните принципи като част от социалната действителност и доминиращите (господстващите) ценностни ориентации, но без да пропуска да отбележи, да анализира и да подчертае тяхното специфично юридическо значение и проявление. Това му дава основание да обоснове тезата, че социалната нормативна теория на правните принципи не е

тъждествена с чисто нормативистките възгледи за правото, дори успешно се конкурира с тях.

7. Заключение: Трудовата и творческа дейност на кандидата и представените за участие в конкурса за придобиване на академичната длъжност „професор“ научни произведения отговарят на условията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България. Оценявам научните трудове изключително високо и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за заемане от Янаки Боянов Стоилов на академичната длъжност „професор“.

Кой, ако не Янаки; какво, ако не „Обща теория на правото“; как, ако не като професор?!

София 02.08.2018 г.

Валентин Л. Георгиев